

ONKO JÄRKEÄ YHDISTÄÄ ENERGIA- JA VESIHUOLTOLAITOKSIA?

SUOMESSA on yli kymmenen monialayhtiötä tai -konsernia, joissa sähköhuolto, kaukolämpö ja vesihuolto toimivat samassa organisaatiossa. Varhaisimmat niistä hoitavat vesihuoltoa ja kaukolämpöä ja uusimmat myös energiahuoltoa.

Monialayhtiöissä yhdistetään näennäisesti samankaltaisia toimintoja. Verkostot ovat usein samassa yksikössä kuin sähkön, veden ja lämmön tuotanto. Monialakonsernissa tai konserniyhtiössä palveluja tuottavat erilliset tytäryhtiöt.

Energia- ja vesihuollon yhdistämistä on perusteltu synergieaeduilla. Toimialat ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia, eikä synergieaetuja juuri synny. Putkiasentaja ei pysty toimimaan sähköasentajana, ja harva sähköasentaja ymmärtää riittävästi vesihuollosta. Vesihuoltoa lähempänä on kaukolämpötoiminta, mutta vesihuollolla on enemmän synergiaa kadunrakentamisen kanssa.

Konsernissa tytäryhtiöt voivat ostaa taloushallinnon palvelut emoyhtiöltä. Lain mukaan yrityksen tulee kuitenkin eriyttää vesihuolto kirjanpidossaan. Liiketoimintojen yhteistyö energia- ja vesikonsernissa voi tuoda etuja, jos toiminnoille varmistetaan riittävä autonomia. Vesihuollon luontaisimpia yhteistyökumppaneita ovat muut vesihuoltolaitokset – jo vesihuoltolainkin nojalla.

• • •

VUONNA 2005 Jyväskylä myi vesilaitoksensa kaupungin energia-yhtiölle 150 miljoonalla eurolla. Korkealla hinnalla kasvatettiin myyjän voittoa ja ostajan käyttöomaisuuden kirjanpitoarvoa. Kaupunki kiersi lainsäädäntöä ”luovalla kirjanpidolla” ja korotti käyttöomaisuuden arvoa.

Energia- ja vesiyhtiö maksaa kaupungille lainanlyhennyksiä ja korkoja, joiden ansiosta yhtiön verotettava tulo pienenee. Kaupunkilaiset maksavat energia- ja vesiyhtiölle korotettuja vesimaksuja, jotka vuonna 2012 olivat maamme korkeimpia. Yhdistämisen jälkeen energialaitos otti määräysvallan, eivätkä vesihuollon asiantuntijat saaneet osallistua alansa strategiseen kehittämiseen. Miten tämä on mahdollista maassa, jossa pitäisi olla maailman parasta hallintoa?

Vuonna 2020 Jyväskylän kaupunki suunnitteli energialaitoksen osittaista myyntiä pääomasijoittajalle väittämällä sen tuovan uutta osaamista. Julkisen kritiikin vuoksi siitä luovuttiin. Tapaus vauhditti vesihuollon yksityistämistä estävää *Vesi on meidän* -kansalaisaloitetta, jonka eduskunta hyväksyi yksimielisesti.

• • •

VESIHUOLLOLLA ja energiahuollolla on omat erityispiirteensä. Vesihuollossa näitä ovat pääomavaltaisuus, sosiokulttuuriset

arvot ja perustarpeet (juomavesi tärkeänä elintarvikkeena), luonnollinen monopoli, yleishyödyllinen palvelu, päätösten polkuriippuvuus, paikalliset vesivarat, ympäristönsuojelu (jäteveden puhdistus) sekä vaihtelevat luonto- ja ilmasto-olosuhteet. Sähkön tuotanto ei ole yhtä paikkasidonnaista, ja energiaa voidaan siirtää tehokkaasti pitkiä matkoja.

Yhdistämällä energia- ja vesihuolto syntyy ylimääräisiä liiketoimintakustannuksia. Sähköjakeluyhtiötä ei voi kilpailuttaa, mutta sähkön myyntiä voi. Asiakas ei voi kilpailuttaa vesihuoltoa sähkön tavoin. Vesihuolto ja energia vaativat erilaista sääntelyä ja muodostavat erilaiset liiketoiminnan ympäristöt.

Sähkömarkkinalain sääntelymallia tarjottiin vesihuoltoon lähes sellaisenaan. Onneksi näin ei käynyt. Viime vuonna energialaitosten keräämät kohtuuttomat voitot paljastivat niiden ajattelun: sähkö on vain kauppatavaraa. Vesihuoltoon tämä ei todellakaan sovellu. Yhdyskunnan peruspalveluina vesi- ja energiahuollon tulisi olla voittoa tuottamattomia. Palveluiden sääntelystä ja valvonnasta, järjestämisestä ja tuottamisesta koituvat kulut tulee tuki korvata.

Energia- ja vesilaitostoiminnan synergieaetuja on perusteltu tietojärjestelmien kehittämisenä. Tässä energiayhtiöt ovat vesihuoltoa pidemmällä. Tämä lienee harvoja alueita, jossa yhdistymisestä on saatu hyötyjä. Toimialojen tietojärjestelmät ovat kuitenkin oleellisesti erilaisia. Vesihuollon kehittämisen tulee siksi perustua sen omiin erityispiirteisiin, ei muiden alojen tai kuntatalouden sanelupolitiikkaan tai tarpeisiin. •

